

SELETUSKIRI

regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Maaeluministri 15. detsembri 2016. a määruse nr 69 „Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord“ muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määruse eelnõus kavandatakse maaeluministri 15. detsembri 2016. a määruses nr 69 „Põllumajandusloomade aretustoetuse saamiseks esitatavad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord“ (edaspidi *määrus nr 69*) põllumajandusloomade tõuraamatu ja aretusregistri pidamise ning jõudluskontrolli läbiviimise ja geneetilise väärtuse hindamise eest aretusühingule ja aretusettevõtjale makstava toetuse taotlemise tingimuste muutmine ja täpsustamine.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse osakonna nõunik Sirje Jalakas (625 6578, sirje.jalakas@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule on teinud sama ministeeriumi õigusosakonna nõunik Diana Rammul (diana.rammul@agri.ee). Keeleliselt on eelnõu toimetanud sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (5698 3427, leeni.kohal@agri.ee)

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 punkti 1 kohaselt muudetakse määruse nr 69 § 3 lõiget 2. Lõike 2 kohaselt võib toetust anda taotlejale, kellele on tegevusluba ning kellel on heakskiidetud aretusprogramm. Eelnõu kohaselt pikendatakse perioodi, mille vältel peab toetuse taotlemiseks aretusühingul olema kehtiv tegevusluba ning heakskiidetud aretusprogramm, ühelt aastalt kolmele aastale. Viimastel aastatel on suund samade tõugude osas uute aretusühingute ja aretusprogrammide lisandumise näol, mis toob kaasa looma populatsioonide killustumise. Sellise jagunemise esmaseks põhjuseks on aretustoetusena saadav raha. Et seda vältida, pikendatakse eelnimetatud perioodi ühelt aastalt kolmele aastale, millega kaasneb lisanduvatele aretusühingutele vajadus leida esimestel aastatel tegevuseks raha omavahenditest. Juhul, kui tegemist on elujõulise aretajate ühinguga, siis neil on võimalik tulla pärast kolme aastast tegutsemist taotlema kulude hüvitamiseks ka aretustoetust. Eelpool kirjeldatud suunda võib täheldada ennekõike lambakasvatuse sektoris, kus lisandub iga-aastaselt uusi rahvusvaheliste loomatõugude aretusprogramme. Rahvusvaheliste tõugude puhul on tegemist tõugudega, mille puhul on loomade pidamine kasumlikum võrreldes kohalike tõugudega. Samuti on nende tõugude puhul olemas tõuraamatud teistes riikides, kuhu on võimalik ka impordi järgselt loomade järglased kanda, kui selleks Eestis tõuraamatu pidajat ja heakskiidetud vastavat aretusprogrammi ei ole. Praktika on näidanud, et kohalike lambatõugude loomade arv väheneb võrdeliselt rahvusvaheliste loomatõugude loomade arvu suurenemisega. Samuti kasutatakse rahvusvaheliste tõugude aretuses kohalikesse lambatõugudesse kuuluvaid puhtatõulisi loomi ning ristatakse neid eelnimetatud rahvusvaheliste tõugude jääradega, et järgmistes põlvkondades oleks võimalik nende loomade järglased kanda juba rahvusvaheliste tõugude tõuraamatutesse. Seetõttu on kohalike tõugude arvukus tugevas vähenemistrendis ja nende geneetiline mitmekesisus vähenenud. Sellise trendi jätkudes võivad mitmed kohalikud tõud lähiaastatel jõuda ohustud tõu staatusesse ning pikemas perspektiivis üldse kaduda. Olukorras,

kus rahvusvaheliste tõugude lisandumine on toimunud sisuliselt kohalike tõugude arvelt ning toonud kaasa kohalike tõugude populatsioonide vähenemise, tuleb riigil toetada ja säilitada ennekõike kohalikke tõuge ning nende aretust.

Eelnõu § 1 punkti 2 kohaselt täiendatakse määruse nr 69 § 3 lõikega 3¹. Lõike 3¹ kohaselt on rõhutatud ja tekstis selgelt välja toodud, et riigiabi saaja võib abitaotluse ühe ja sama looma kohta esitada vaid ühele taotlejale.

Eelnõu § 1 punkti 3 kohaselt asendatakse määruse nr 69 § 5 lõike 2 sissejuhatavas lauseosas sõna „tõuraamatusse“ sõnadega „tõuraamatu põhiosasse“. Tõuraamatu või aretusregistri pidamise kulude hüvitamiseks ühele taotlejale antava toetuse maksimaalse suuruse arvutamisel arvestatakse tõuraamatu **põhiosasse** või aretusregistrisse kantud loomade arvu taotluse esitamise aastale eelnenud aasta 1. detsembri seisuga. See on olnud aretustoetuse maksmise mõte, et toetatakse just puhtatõuliste loomade aretust. Sellised puhtatõulised loomad ongi tõu püsima jäämise ning ka edasi arendamise seisukohalt tuumikuks, kellel kogu aretustöö põhineb. Kuna aga praktika on muutunud sellest üldpõhimõttest erinevaks ning aretustoetust on taotletud ning makstud ka tõuraamatu lisaosadesse kuuluvate loomade eest, siis käesoleva muudatuse kohaselt määruse sõnastust täpsustatakse ning sätestatakse selgesõnaliselt, et toetuse arvestamisel võetakse arvesse üksnes tõuraamatu põhiosasse kantud loomade arv. Samuti võetakse hobuslaste puhul arvesse üksnes tõuraamatu põhiosasse kantud varssade arv.

Eelnõu § 1 punkti 4 kohaselt lisatakse määruse nr 69 § 5 lõige 2¹, mille kohaselt makstakse toetust tõuraamatu pidamise eest sama looma eest üksnes ühele aretusühingule, kes osutab vastava tõu tõuraamatu pidamise teenust. Juhul kui toetuse taotluses on sama looma esitanud mitu aretusühingut (loom võib olla kantud mitmesse tõuraamatusse, kui ta on aretusprogrammi kohaselt selleks sobiv), siis võetakse loom arvesse selle aretusühingu toetuse arvutamisel, kellele on loomapidaja esitanud komisjoni määruse (EL) 2022/2472 artikli 6 lõike 2 kohase abitaotluse ning kelle peetava tõuraamatu põhiosasse on loom kantud.

Eelnõu § 1 punkti 5 kohaselt muudetakse määruse nr 69 § 5 lõike 4 sissejuhatavat lauseosa ning esitatakse tervikuna muudetud sõnastuses. Lõike 4 kohaselt võetakse jõudluskontrolli läbiviimise või geneetilise väärtuse hindamise kulude hüvitamiseks aretusühingule määratava toetuse maksimaalse suuruse arvutamisel arvesse üksnes tõuraamatu põhiosasse kantud loomade jõudluskontroll või geneetilise väärtuse hindamine.

Eelnõu § 1 punkti 6 kohaselt muudetakse määruse nr 69 § 5 lõiget 5. Muudatuse kohaselt arvestatakse hobuslaste puhul jõudluskontrolli läbiviimise või geneetilise väärtuse hindamise kulude hüvitamiseks ühele taotlejale toetuse maksimaalse suuruse arvutamisel arvesse üksnes tõuraamatu põhiosasse kantud võistlustel osalenud 2-6 aastaste hobuslaste arv.

Eelnõu § 1 punkti 7 kohaselt sõnastatakse määruse nr 69 § 5 lõige 6 uuesti. Uue lõike 6 sõnastuse kohaselt võetakse ühele taotlejale antava toetuse maksimaalse suuruse arvutamisel arvesse üksnes tõuraamatu põhiosas kantud varssade arv ja kelle kohta on riigiabi saaja esitanud toetuse taotlejale komisjoni määruse (EL) 2022/2472 artikli 6 lõike 2 kohase abitaotluse.

Eelnõu § 1 punkti 8 kohaselt võivad toetust taotleda ühe aasta möödumisel tegevusloa ja heakskiidetud aretusprogrammi omavad taotlejad, kes on saanud nii tegevusloa kui ka heakskiidu aretusprogrammile enne 1. jaanuari 2025. Kõigile teistele taotlejatele, kes saavad tegevusloa või heakskiidu aretusprogrammile pärast 1. jaanuari 2025, kohaldub kolme aastane periood s.t. seda, et nendel taotlejatel peab olema tegevusloa ja heakskiidetud aretusprogramm vähemalt kolm aastat enne toetuste taotlemise perioodi algust. Selle rakendussättega kehtestatakse varem tegevusloa ja aretusprogrammile heakskiidu saanud aretusühingutele võimalus toetust taotleda varem kehtinud perioodi tingimusel, seda põhjusel, et nad on oma tööde planeerimisel arvatavasti kavandanud järgmisesse aastasse tegevusi, mille osas on nad on eeldanud riigi poolset tegevuste kompenseerimist. Sellisel viisil saavad eelneval toetusperioodil tulla toetust taotlema need

aretusühingud, kellel on tegevusluba ja heakskiidetud aretusprogramm olnud vähemalt üks aasta ja samuti need, kellel on heakskiidetud aretusprogramm ka kuni kaks aastat. Eelnõu § 1 punkti 1 kohaselt ei oleks sellised aretusühingud saanud toetust taotleda.

Eelnõu §-s 2 sätestatakse määruse jõustumisaeg. Määrus jõustub 1. jaanuaril 2025.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas komisjoni määrusega (EL) nr 702/2014, Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 193, 01.07.2014, lk 1–75), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/1012 (tõuaretuse määrus) (ELT L 171, 29.06.2016, lk 66–143).

4. Määruse mõjud

Määrusel on mõjud põllumajandustootjatele ja aretusühingutele.

Määrusel, mille alusel makstakse toetust aretusühingutele, on positiivne mõju nii riigiabi saajatele, kelleks on loomapidajad, kui ka aretusühingutele, kes on loomapidajatele teenuste osutajad. Aretustoetuse abil kompenseeritakse aretajatele aretusühingute poolt osutatava teenuse hind osaliselt või tervikuna.

Riigiabi reeglite kohaselt on lubatud tõuraamatu- ja aretusregistri pidamise kulude hüvitamist kuni 100%. Samas ei ole see kohustus riigile ning juhul, kui riigi eelarvelised vahendid ei ole piisavad kogu kulu hüvitamiseks, siis tuleb aretusühingutel leida ülejäänud vahendid oma tuludest.

Jõudluskontrolli läbiviimise kuludest on riigiabi reeglite kohaselt lubatud hüvitada kuini 70% pakutava teenuse maksumusest, mida osutatakse loomapidajale. Ka siin on olukord analoogne tõuraamatu pidamisega.

Eelnõu kohaselt saavad toetust tulla taotlema aretusühingud, kellel on tegevusluba ning kelle aretusprogramm konkreetse tõu aretamiseks on heakskiidetud kolm aastat enne toetuse taotlemise perioodi algust.

Kuna eelarve vahendite kärpe tõttu ootab ees kõiki aretusühinguid ja aretusettevõtjaid toetuse summa vähendamine, siis lähtuvalt riigi prioriteetidest on kavandatud toetada ennekõike puhtatõuliste loomade aretust. Sellest tulenevalt jäävad toetussummad väiksemaks sõltuvalt sellest palju on konkreetsel aretusühingul loomi nende peetavate tõuraamatute põhiosades ning lisades. Toetuse summa väheneb lisaosas olevate loomade arvu võrra. Seetõttu väheneb vajadus teostada üleüldist proportsionaalset vähendamist kõikide aretusühingute toetuste osas.

Sellise muudatusega, mis on sisuliselt praktika ühtlustamine õigusakti mõttega, säilitavad analoogse toetuse suuruse ohustatud ning kohalike loomatõugude aretusega tegelevad aretusühingud, kuna nendel on lisaosades loomade arvud väikesed. Rohkem kaotavad rahvusvaheliste tõugude aretusega tegelevad aretusühingud, kelle puhul toimub toodangu tulemuste parandamise eesmärgil pidev loomade ristamine ning selle tulemusel saadud loomade järglased kantakse tõuraamatu lisadesse.

Kuna aretustoetuse maksmise eesmärk on siiski tõuraamatu pidamise kulude ning jõudluskontrolli läbiviimise kulude kompenseerimine aretajatele, siis kavandatud muudatus ongi suunatud puhtatõuliste loomadega tehtavate tegevuste hüvitamisele. See ei tähenda, et muu aretus, mida viiakse läbi aretusprogrammi järgides, oleks vähetähtis, aga selleks tuleb aretusühingul leida omavahenditest vajalikud summad.

Toetuse taotluse esitamise võimaldamine alates kolme aasta möödumisest aretusprogrammile heakskiidu saamisest vähendab eeldatavalt aretusühingute jagunemist väiksemateks ühinguteks, kes iga üks eraldi peab tõuraamatut. Selline tõuraamatute killustatus mõjutab praktikas ka populatsioonide aretust, kuna tihti kasutatakse aretuseks vaid neid loomi, kes on kantud samasse tõuraamatusse ning kui see tõuraamat on jagunenud mitmeks ning sellest tulenevalt ka populatsioon jagunenud väiksemateks osadeks, siis mõjub see ka halvasti töu jätkusuutlikkust.

Samuti mõjutab uute rahvusvaheliste tõugude programmide lisandumine negatiivselt kohalike tõugude jätkusuutlikkust. Eriti olukorras, kus rahvusvaheliste tõugude aretust teostatakse kohalike tõugude baasil ning tulemuseks on kohalike tõugude väga kiire hääbumine. Näiteks oli 2023. aasta 1.detsembri seisuga (võrreldes 2022. aasta 1.detsembri seisuga) eesti tumedapealiste loomade arv langenud tr-s 262 looma võrra (24%) ning eesti valgepealiste lammaste arv on langenud tr-s 329 looma võrra (11,6%). Sama trendi jätkumist võib näha ka 2024. aastal. Kohalike tõugude puhul on hädavajalik jätkata samas ulatuses tõuraamatu pidamise ja jõudluskontrolli toetuse teenuse kompenseerimist läbi aretustoetuse. Seda ka käesoleva määruse muutmisega kavandatakse ning eeldatavalt on sellel ka motiveeriv mõju aretajatele, kui nad teevad oma aretusotsuseid.

Määruses kehtestatakse rakendussäte, mille kohaselt juba tegutsevad aretusühingud, kellel on tegevusluba ja heakskiidetud aretusprogramm, saavad toetust taotleda, kui neil on olnud nii tegevusluba kui ka aretusprogramm vähemalt üks aasta enne toetuse taotlemise perioodi algust. See rakendussäte omab positiivset mõju aretusühingutele, kes oleks jäänud toetuse taotlemise õigusest ilma tulenevalt eelnõus kehtestatavale kolme aasta nõudest. Kuna nendele aretusühingutele on see uus säte ning neil ei olnud oma tegevusi võimalik eelnevalt muuta, siis võis neil tekkida toetuse saamise osas ootus ning suure tõenäosusega on nad arvestanud järgmise aasta tegevusi plaanerides võimalusega, et nende poolt riigiabi saajale tehtavate tegevuste maksumus hüvitatakse neile osaliselt või kogu ulatuses. Selleks, et aretusprogrammis ettenähtud tegevused, mis on järgmiseks aastaks planeeritud, ei jääks teostamata määruses muudetavate toetuse saamise tingimuste tõttu, nähakse määruses ette ülemineku säte juba tegutsevatele aretusühingutele, kes oleks olnud toetusõiguslikud varem kehtinud toetuse tingimusi arvestades.

Määrusel ei ole muid mõjusid. Puuduvad mõjud elu- ja looduskeskkonnale, regionaalarengule ning majandusele laiemalt. Samuti puudub määrusel mõju riigi julgeolekule, välissuhetele ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Eelnõuga ei kaasne muid otseseid või kaudseid mõjusid.

Kuna määrusel puudub oluline mõju, ei ole vaja koostada Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ § 65 lõike 2 kohast mõjude analüüsi ega esitada selle aruannet.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too endaga kaasa lisategevusi ega -kulutusi riigieelarve vahenditest, samuti ei kaasne määruse rakendamisega tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2025.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile.

Samuti esitakse eelnõu arvamuse avaldamiseks kõigile tegevusluba omavatele aretusühingutele ja aretusettevõtjatele.